

Сандригось Наталія

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОЇ ІСТОРІЇ В УКРАЇНІ ЯК ПРОТИДІЯ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

Ключові слова: публічна історія, м'яка сила, історичні міфи, історія як зброя, популяризація історії.

Keywords: public history, soft power, historical myths, history as a weapon, popularization of history.

Початок повномасштабного вторгнення вкотре запевнив українське суспільство у значній ролі історії. Адже, на відміну від українців, у яких ситуація з вивченням цієї науки була доволі складною, росіяни приділяли їй величезну увагу. Переписуючи історію з вигодою для себе, вони створювали та просували в такий спосіб різні історичні міфи, за їх допомогою вони навіть обґрунтовували повномасштабне вторгнення в Україну.

Цієї політики російська влада дотримується й зараз, продовжуючи вигадувати нові переможні події та героїв, проте не припиняє поширювати й давно вигадані. Чого лише вартий міф про «братній / один народ», який росіяни почали вчергове активно просувати перед початком повномасштабного вторгнення й аргументувати за його допомогою свої злочини й зараз. У цьому контексті важливо пригадати статтю путіна «Про історичну єдність росіян та українців», опубліковану в липні 2021 р., яка стала «методичкою» для поширення пропаганди [7].

Зважаючи ж на те, що більшість міфів не з'явилися нещодавно, а виникли сотні років тому, вони зуміли поширитися серед світу й закріпитися не лише серед українського та російського суспільства, а й в уявленнях представників інших народів. Тож зважаючи на вищеперелічені фактори, можна стверджувати, що історія стала повноцінним компонентом російсько-української війни й відіграє важливу роль в її інформаційному складнику.

У цьому контексті також можна говорити про «soft power» – поняття, яке ввів професор Гарвардського інституту державного управління імені Джона Ф. Кеннеді Джозеф Най у своїй книзі «М'яка сила: засіб досягти успіху у світовій політиці». Адже історія стала одним із засобів «м'якої сили», за допомогою якого, як зазначав Дж. Най, країна-суб'єкт може впливати на іншу країну без зовнішнього втручання та застосування фізичної сили [12].

Щодо історії України, то фактично лише після розпаду СРСР правда почала поступово «виходити назовні», адже тривалий час справжню історію приховували чи переписували, як було вигідно тогочасній владі. Українці здобули доступ до багатьох раніше недоступних матеріалів та документів, суть яких тепер варто поширити серед суспільства і пояснити їх значення та причину, чому їх приховували.

Фактично уже з 2014 р. розпочався активний процес вивчення історії, її популяризація та розвінчання міфів. І відповідно активно почав розвиватися напрям публічної історії.

Публічна історія – один із найбільш динамічних секторів історичної науки, що активно розвивається протягом останніх десятиліть. Галузь виникла у Сполу-

чених Штатах Америки в 70-ті рр. ХХ століття з метою подолання прірви між науковцями та широким колом людей. Зважаючи на актуальність цієї проблеми і в країнах Європи, вона набула великого поширення й там [3].

Ця галузь доволі активно розвивається в Україні у різних напрямках. До прикладу, освітній – було запроваджено відповідні програми та курси в українських ЗВО, інституційний – робота Українського інституту національної пам'яті, практичний – численні державні та громадські проєкти [5]. З цього випливає, що ця галузь є доволі популярною в наш час. Навіть більше, вона є надзвичайно важливою та актуальною. Людям, які не є фаховими істориками, важко сприймати великі наукові праці. Натомість публічні історики подають історію в такому форматі, щоб вона була зрозуміла кожному, адаптують її до сприйняття суспільством. Саме тому вчені цього напрямку зосереджуються на поширенні історичних знань через формати журналів, документальних фільмів, вистав, публічних дискусій [3].

Втіленням публічної історії можна вважати проєкти «Лікбез. Історичний спротив» [11] та «WAS» – проєкт, учасники якого пишуть про все найцікавіше за 3 000 років людства [14]. Також важливим є історичний блог «PublicHistory.ua», творці якого у нетиповій формі подають погано висвітлені теми та досліджують ці частини історії нашої країни [13]; проєкт «Локальна історія», який існує і в мережі Інтернет, і видається як журнальне видання [4].

Також можна пригадати ютуб-канали, що публікують відео на історичну тематику. «Реальна історія» – проєкт, який висвітлює важливі історичні теми, на яких спекулює росія, і має на меті протидіяти російській історичній пропаганді [8]. «Історія без міфів» – канал про минуле України та світу без прикрас і фальсифікацій, ведучим та співавтором якого є кандидат історичних наук Владлен Мараєв [1]. «Комік плюс історик» – проєкт з участю історичного мотиватора Євгена Мурзи та коміка Фелікса Редька, які обговорюють історичних особистостей чи певні події минулого України [2].

Окремо варто виділити кінематограф, адже за його допомогою також часто поширюються історичні реалії. Прикладом може слугувати повнометражний художній фільм «Кіборги. Герої не вмирають» режисера Ахтема Сеїтаблаєва за сценарієм Наталії Ворожбит. Фільм висвітлює події війни на Донбасі, а саме оборону Донецького аеропорту. Також можна виділити стрічки «П'ять портретів Майдану» виробництва UA: Культура, в якій розповідається п'ять особистих історій, та «Майдан» режисера Сергія Лозниці [9, с. 39–41].

Прикладом публічної історії можуть слугувати й театралізовані інтерактивні екскурсії-вистави творчого об'єднання «Ніч в університеті», під час яких екскурсанти стають безпосередніми учасниками різних історичних подій. За допомогою нестандартного формату екскурсій та ефективного інструментарію проєкт успішно популяризує історію [6].

Доволі популярними є історичні фестивалі, до прикладу, надзвичайно цікавим проєктом став фестиваль LEGIO HISTORICA, в межах якого відбуваються презентації книг, майстеркласи, публічні лекції та дискусії [10].

Тож можна зробити висновок, що історія відіграє значну роль у російсько-українській війні, але, на відміну від росіян, які століттями займалися переписуванням історії і загалом приділяли їй більше часу, українці знаходяться в гіршо-

му становищі. Проте, зважаючи на останнє десятиліття, ми вже можемо говорити про певні зрушення у збільшенні зацікавленості цією наукою українцями. У цьому контексті надзвичайно важливим є розвиток публічної історії, адже фахівці цього напрямку не лише розвінчують міфи чи зацікавлюють суспільство до її вивчення, а й популяризують справжню історію серед суспільства.

Звісно, публічна історія лише починає розвиватися в українському середовищі, тож попереду ще чекає важкий шлях її розвитку. Проте ми вже можемо говорити про значну кількість різноманітних проєктів, які позитивно впливають на стан історичних знань серед суспільства і в такий спосіб протидіють російській агресії.

Джерела та література

1. Історія без міфів. URL: <https://www.youtube.com/@IstoriyaBezMifiv>
2. Комік плюс історик. URL: <https://www.youtube.com/@komikistoryk>
3. Лазуркевич С. Що таке «публічна історія»? *The Ukrainians*. 2016. URL: <https://the-ukrainians.org/shho-take-publiczna-istoriya/>
4. Локальна історія. URL: <https://localhistory.org.ua/>
5. Орлова Т. Публічна історія як складова «м'якої сили» у сучасному суспільстві: з досвіду Австралії. *Український історичний журнал*. 2021. № 5. С. 165–174.
6. Петрушко В., Руденко О. Досвід «Творчого об'єднання «Ніч в університеті» у сфері популяризації історії. *istPUBLICA: Публічна історія в Україні та світі*. Київ, 2019. С. 34–37.
7. Путін В. Про історичну єдність росіян та українців, 2021. 12.07.2021 р. *WebArchive / Kremlin.ru*. URL: <https://web.archive.org/web/20210712140809/http://kremlin.ru/events/president/news/66182>
8. Реальна історія. URL: <https://www.youtube.com/@realnaistoriya>
9. Чекаленко Л. Д. Публічна історія: виклики XXI століття: монографія. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2021. 272 с.
10. Шатілов Є. Історія у форматі розваги: генеза українських історичних фестивалів. Київ, 2019. С. 38–43.
11. Likбез. Історичний спротив. URL: <http://likbez.org.ua>
12. Nye J. *Soft power: The Means to Success in World Politics*. New York: PUBLIC AFFAIRS, 2004. 206 с.
13. PublicHistory.ua. URL: <https://www.instagram.com/publichistory.ua/>
14. WAS. URL: <https://was.media/uk/>

Мальована Ольга

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК ОСОБЛИВІСТЬ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ 2014 Р.: ІНФОРМАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ

Ключові слова: *медіа, пропаганда, інформаційна війна, гібридна війна, преса.*

Keywords: *media, propaganda, information war, hybrid warfare, press.*

Досвід нинішньої російської агресії проти України дослідниця Г. Яворська обґрунтовує як найбільш теоретично і практично придатний для з'ясування сутності поняття «гібридна війна»: «Кремль використовує всі можливі засоби гібридної експансії. Серед іншого – це пропаганда, яка дозволяє маніпулювати громад-